

Değer Kaygısı Olan İşlerle Yol Alıyoruz

“BİZ ÇOK FARKLI ÖLÇEKLERDE VE NİTELİKLERDE PROJELER ÜRETİYORUZ. AMA HEPSİNİN ORTAK NOKTASI, GELECEĞE DÖNÜK BİR DEĞER YARATMA İSTEĞİ. GENELLİKLE GERÇEKTEN “DEĞER KAYGISI” OLAN İŞVERENLERLE YA DA BÖYLE BİR İHTİYACI TAŞIYAN PROGRAMLARLA ÇALIŞIYORUZ.”

Kent, doğa ve insan arasındaki ilişkiyi sürekli yeniden yorumlayan SALON, kurucusu Alper Derinboğaz'ın öncülüğünde mimarlığı yalnızca biçim üretme pratiği değil, geleceğe değer katma sorumluluğu olarak ele alıyor. Farklı ölçeklerdeki projelerinde teknoloji, yerellik, kültürel bağlam ve sürdürülebilirlik kavramlarını aynı potada eriterek yenilikçi çözümler geliştiren ofis; hem teknik hem düşünsel anlamda sürekli deneyen, sorgulayan ve dönüşen bir üretim modeli benimsiyor. Derinboğaz ile mimarlığın bugünkü sınırlarını, yerel malzeme ve anlam üretimi arasındaki ilişkiyi, sürdürülebilirliğin

güncel durumunu, yapay zekânın mesleği nasıl dönüştüreceğini ve İstanbul Müzesi'nin zorlu ama öğretici sürecini konuştuk.

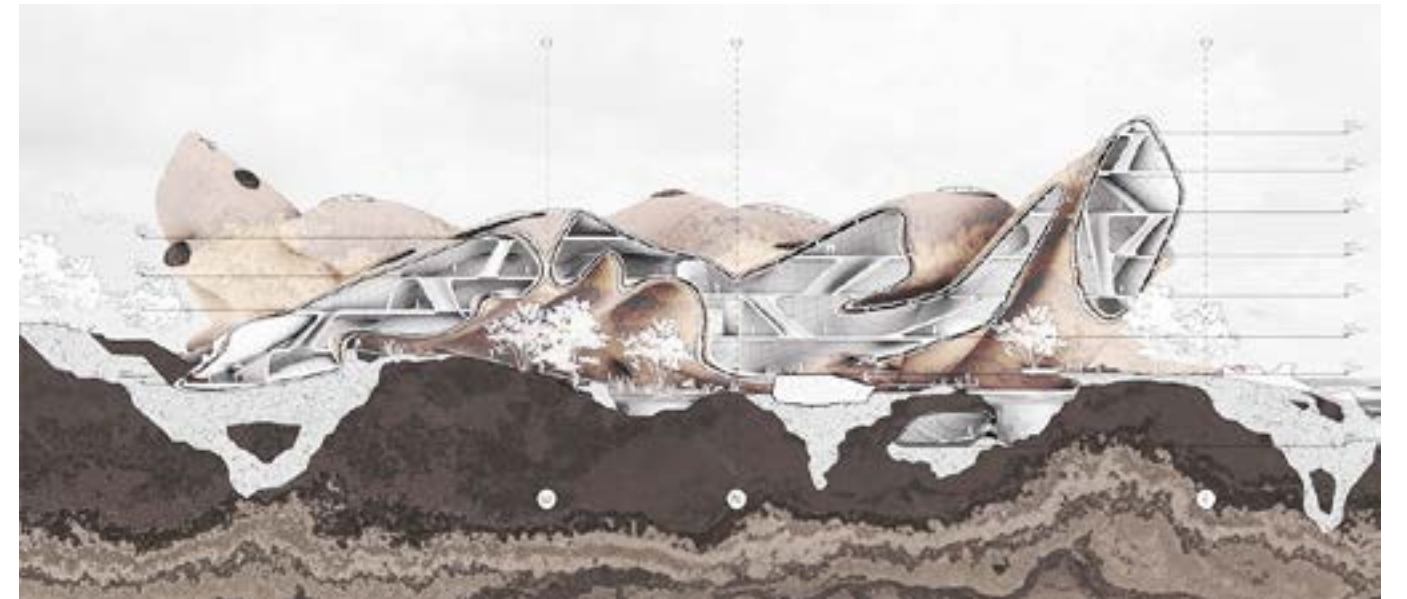
Salon bugün farklı ölçeklerde birçok projeyi aynı anda yürütüyor. Bu kadar geniş bir yelpazede çalışırken ofisin çalışma kültürünü nasıl tanımlarsınız? Sizin için değişmeyen ilkeler neler?

Biz çok farklı ölçeklerde ve niteliklerde projeler üretiyoruz. Ama hepsinin ortak noktası, geleceğe dönük bir değer yaratma isteği. Genellikle gerçekten “değer kaygısı” olan işverenlerle ya da

böyle bir ihtiyacı taşıyan programlarla çalışıyoruz.

Buradaki “değer” kavramı bizim için çok katmanlı; sadece ekonomik değil, kültürel ve çevresel anlamda da katkıdan söz ediyoruz. Yani yaptığımız işin hem sürdürülebilirlik hem ekonomi hem de kültür açısından bir fark yaratması önemli. Tasarımla topluma, yaşama, geleceğe küçük de olsa bir katkı koyabiliyorsak, o bizim için en büyük motivasyon.

Her projemizin özgün olmasına özen gösteriyoruz. Özgünlük ve yaratıcılık elbette her ofis için değerlidir ama bizim için bu, neredeyse işin çıkış noktası.

Villa Topos

Fotoğraf: Cemal Enden

“TÜRKİYE'DE MİMARLIK YAPARKEN ÖZGÜNLÜK BİR TERCİH DEĞİL, BİR ZORUNLULUK. BU COĞRAFYADA KALICI İŞLER ÜRETEBİLMENİN YOLU, KENDİ KOŞULLARIMIZA VE KÜLTÜRÜMÜZE UYGUN BİR DİL GELİŞTİRMekten GEÇİYOR.”

Çünkü Türkiye'de mimarlık yaparken özgünlük bir tercih değil, bir zorunluluk. Bu coğrafyada kalıcı işler üretebilmenin yolu, kendi koşullarımıza ve kültürümüze uygun bir dil geliştirmekten geçiyor.

Ülke olarak uzun yıllar boyunca dünyadaki örnekleri kopyalayarak ilerledik; ama kendi alanlarımızı yaratmadıkça bu katkılar hep geçici kaldı. Bu yüzden, kalıcı değerler üretebilecek, kendi coğrafyasına ait bir mimarlık anlayışını savunuyoruz. Bir diğer önceliğimiz de teknik ve teknolojik yenilik. Her projede mümkün olmasa da fırsat bulduğumuz her anda yeni yapım tekniklerini ve teknolojileri denemeye çalışıyoruz. Çünkü mimarlığın gelişimi sadece estetik değil, teknolojiyle de yakından ilişkili. Öğrenmeye, denemeye açık bir yaklaşımımız var.

Ekoyapı Dergisi olarak biz 15 yıldır sürdürülebilirlik odağında yayın yapıyoruz. Ancak son yıllarda kavramın biraz yüzeyselleştiğini, hatta zaman zaman içinin boşaldığını hissediyoruz. Sizce bugün sürdürülebilirlik hâlâ mimarlığın merkezinde mi? Yoksa biraz “etiket”e mi dönüştü?

Aslında çok önemli bir yere temas ettiniz. Sürdürülebilirlik, herkesin dilinde ama içeriği çok değişken bir kavram. Bazen öyle bir noktaya geliyor ki sadece bir sertifika, bir pazarlama unsuru haline dönüşüyor. Oysa sürdürülebilirlik dediğimiz şey, yaşamın kendisiyle, onun doğasıyla uyumlu bir üretim biçimi. Ben bu kavramı sadece doğayla değil;

ekonomiyle, kültürle, insan ilişkileriyle birlikte düşünmeyi önemsiyorum. Çünkü sürdürülebilirlik yalnızca “yeşil bina” yapmak değil — üretimden işletmeye kadar bir bütüncül anlayışı temsil ediyor.

Disiplinler arası bir ortak zemin yaratılması gerekiyor. Bunu doğru tanımladığımızda, aslında sürdürülebilirlik bir “ek” değil, işin özüne dönüşüyor. Tasarım sürecinde, malzeme seçiminde, enerji modelinde, sosyal etkiyi ölçümlemede bu farkındalık yerleştiğinde, mimarlık zaten sürdürülebilir oluyor. Ama dediğiniz gibi, ekonomik tarafı devreye girince bu kavramın doğası da değişiyor. Sertifikasyon sistemleri, ölçme-değerlendirme kurumları kendi ekonomilerini yarattı. Bu kötü değil; ama amaçla araç birbirine karışmaya başladı.

Bence en önemli ihtiyaç, bu değerleri tartışabileceğimiz, gerçekten sorgulayabileceğimiz platformların var olması. Çünkü sürdürülebilirlik sadece enerji tasarrufu ya da malzeme seçimiyle sınırlı değil; kaynakları, insanı ve ekonomiyi birlikte gözeten bir zihniyet meselesi. Yapılan her projede, her ölçekte bu farkındalığı korumak gerekiyor. İşte o zaman, kavram yeniden anlam kazanabilir. Yoksa popülerleşen her şey gibi bu da boşalmaya mahkum maalesef.

Söyleşilerinizde yerel malzemenin sadece estetik değil, anlam üreten bir öge olduğundan bahsediyorsunuz. Hatta malzemenin “duygusal dayanıklılığı”ndan söz ediyorsunuz. Bu kavramı biraz açar mısınız? Bir yapının “eskime biçimi” sizin için ne ifade ediyor?

Çok güzel bir soru. Aslında biz de bu kavramı her projede yeniden sorguluyoruz. Sürdürülebilir bir yapı inşa etmenin en önemli unsurlarından biri, bulunduğu yerin tekniklerini ve malzemelerini iyi tanıyabilmek. Yerel malzeme kullanmak sadece taşıma ya da maliyet açısından değil, anlam açısından da önemli. Çünkü o malzeme, o toprağın hikâyesini taşıyor. Dünyanın küçülmesiyle birlikte, aynışma dediğimiz bir durum ortaya çıktı. Artık hangi şehre giderseniz gidin, aynı malzeme kompozisyonlarını, aynı

Quartz Plaza

estetik dili görüyorsunuz. Bu da hem kentsel ölçekte hem de duygusal düzeyde bir tükenmişlik yaratıyor. Bence bizdeki yerel malzeme kullanımı, bu tükenmeye karşı bir refleks. Her yapı, kendi bulunduğu coğrafyanın sesini, dokusunu, rengini içinde taşımalı.

Örneğin Türkiye'de doğal taş açısından inanılmaz zengin bir coğrafyadayız. Ama biz ne yapıyoruz? O taşı çıkardığımız yerin kenarına döküyoruz, sonra başka ülkelerden taş ithal ediyoruz. Bu inanılmaz bir çelişki. Bizim denediğimiz şey, o kazdığımız yerin malzemesini yapının bir parçası hâline getirmek. Bu hem çevresel hem de kültürel bir farkındalık yaratıyor. Yani “yer”le kurulan bağ, sadece coğrafi değil, duygusal bir bağ da oluyor.

Bir de tabii, bir yapının “eskime biçimi” bizim için çok değerli. Çünkü iyi bir yapı, yaşlandıkça güzelleşir. Kullandığınız malzeme zamanla patina kazanır, iz bırakır, hikâye biriktirir. Bu da mimarlığın en şiirsel tarafı bence. Biz her zaman zamana karşı direnmek yerine onunla uyumlu yapılar kurmaya çalışıyoruz. Bu da sürdürülebilirliğin bir başka boyutu aslında: hem çevresel hem duygusal olarak dayanıklı yapılar üretmek.

Sıklıkla “doğa ile kent arasındaki arayüz” kavramından söz ediyorsunuz. Bu sınırın gelecekte nasıl evrileceğini düşünüyorsunuz? Türkiye’deki yapı politikalarında böyle bir yaklaşımın karşılık bulma ihtimali var mı?

Bu, aslında bütün dünyanın meselesi.

Sadece İstanbul'da değil, New York'ta, Berlin'de, Tokyo'da da şehirle doğa arasındaki sınır giderek sertleşiyor. Bir yerde şehir bitiyor, bir adım sonra doğa başlıyor. Oysa bu keskin çizginin yerini geçirgen bir ilişki almalı. Berlin buna iyi bir örnek mesela. Kentin dokusu içinde küçük ama birbirine bağlı yeşil ağlar var. Çatı bahçeleri, iç avlular, yağmur bahçeleri, yürüyüş yolları, dere kenarındaki parklar... Bütün bu küçük parçalar birleştiğinde biyoçeşitlilik açısından inanılmaz bir ekosistem yaratıyor.

New York gibi çok yapay bir şehirde bile, insanların öğle arasında sincaplarla aynı parkta oturabildiği o küçük yeşil alanlar çok değerli. Çünkü doğayı korumak sadece şehir dışındaki ormanlarla ilgili değil; şehir içinde de doğaya alan tanımakla ilgili. Türkiye ise coğrafi ve iklimsel çeşitlilik açısından dünyanın en zengin ülkelerinden biri. Bir günde hem denize girip hem kayak yapabiliyorsunuz. Bu kadar zengin bir doğa mirasına sahipken, onu koruma konusundaki kaba yaklaşımlarımız hem çevresel hem ekonomik anlamda akıl dışı.

İklimlendirme giderlerini azaltacak, enerji verimliliğini artıracak basit ama etkili regülasyonlar bile çok şeyi değiştirebilir. Mesela her yeni yapıda belirli bir oranda geçirgen yüzey ya da yeşil çatı zorunluluğu getirilse, şehirdeki ısı adası etkisi ciddi ölçüde azalır.

Kısacası, doğa ile kenti karşıt kavramlar gibi değil, birbirini besleyen iki ekosistem gibi düşünmek zorundayız. Kentte doğayı, doğada da kentsel bilinçli üretimi görebilmek... Bu arayüzü

Quartz Plaza

“SADECE İSTANBUL'DA DEĞİL, NEW YORK'TA, BERLİN'DE, TOKYO'DA DA ŞEHİRLE DOĞA ARASINDAKİ SINIR GİDEREK SERTLEŞİYOR. BİR YERDE ŞEHİR BİTİYOR, BİR ADIM SONRA DOĞA BAŞLIYOR. OYSA BU KESKİN ÇİZGİNİN YERİNİ GEÇİRGEN BİR İLİŞKİ ALMALI.

Quartz Plaza

İstanbul Müzesi

kurabildiğimizde, mimarlık artık sadece bina yapma işi olmaktan çıkar, yaşamın kendisine dokunarak dönüşüme katkı yapar hale gelir.

Bugün Türkiye’de inşaat sektörü çoğunlukla hız ve maliyet odaklı ilerliyor. Bu yaklaşım sizce mimarın sorumluluk alanını daraltıyor mu? Yapı üretim süreçlerimizde sizi en çok rahatsız eden şey ne?

Kesinlikle. Aslında bu sadece mimarlığın değil, Türkiye’deki üretim kültürünün genel bir sorunu. Biz birçok alanda doğru olmayan alışkanlıkları sürdürmekte çok ısrarcıyız. İnşaat da bundan payını alıyor. Hız, maliyet, görünürlük gibi kavramlar ön plana çıkıyor ama kalite, inovasyon ve uzun ömür gibi değerler arka planda kalıyor. Ben genelde “her şantiye yeni bir fabrika gibi çalışıyor” derim. Düşünün, her yapı için yeniden üretim düzeni kuruluyor, süreç sıfırdan başlıyor. Bu ne sürdürülebilir ne de ve-

rimli bir model.

Oysa yapı teknolojisi doğru kurgulandığında, mimarlığın hem ekonomik hem çevresel etkisi inanılmaz şekilde iyileşir. Bu sadece enerjiyle ilgili değil; üretim kültürüyle ilgili bir mesele. Türkiye’de çok güçlü bir sanayi birikimimiz var, çok iyi mühendislerimiz, üreticilerimiz var. Ama biz bunu sistemli, yenilikçi bir üretim modeline dönüştüremiyoruz. Mesela mobilyada, tekstilde, hatta seramikte bile dünya çapında markalarımız var. Ama yapı teknolojilerinde hâlâ ithal çözümlere bağımlıyız. Halbuki burası tam da dönüşümün başlayabileceği alan.

Biz Salon olarak bu konuda elimizden geldiğince yenilikçi davranıyoruz. Örneğin Quartz Plaza’da çift cephe sistemiyle enerji verimliliğini artırdık, Topos Evi’nde jeotermal enerji kullandık. Şimdi de tamamen ön üretimli, kabin tarzı yaşam ünitesi üzerinde çalışıyoruz. Her projede, malzemeden montaj sürecine kadar yapıyı daha akıllı, daha

az israfla inşa etmenin yollarını arıyoruz. Sürdürülebilirlik bir kavram olmaktan çıkıp doğrudan yapı teknolojisiyle ilgili bir konu olarak ele alınmalı. Eğer yapım biçimini dönüştürmezsek, ne kadar “yeşil” kavramı kullanırsak kullanalım sonuç değişmez. Mimarlığın geleceği, tasarımın ötesinde üretim biçimini yeniden düşünmekte yatıyor.

Yapay zekâ hayatımıza bir anda girdi ve hepimizi hazırlıksız yakaladı. Elbette mimarlığı da etkileyecek. Sizce yapay zekâ, mimarlık pratiğini nasıl dönüştürecek?

Mimarlık kesinlikle değişecek. Hatta değişmek zorunda. Çünkü bizim alanımızda hâlâ çok “arkaik” dediğim, yani geçmişten kalma, hantallaşmış üretim alışkanlıkları var. Tasarımın fikrinden yapım sürecine kadar o kadar karmaşık, yavaş ve verimsiz bir zincirden geçiyoruz ki... Eğer yapay zekâ bu sürecin sa-

dece küçük bir kısmını bile iyileştirebilir-se, mimarlık inanılmaz bir sıçrama yaşar. Tabii mimarlık AI için kolay bir alan değil. Çünkü her şey hâlâ gerçek hayatta inşa ediliyor — işçiler, malzemeler, iklim, saha koşulları... Bunları algoritmalarla tam olarak simüle etmek mümkün değil.

Ama işin tasarım, modelleme, analiz ve optimizasyon kısmında yapay zekânın çok büyük bir potansiyeli var. Örneğin kısa sürede çok sayıda varyasyon üreterek daha verimli çözümler bulabiliriz. Ya da bir tasarımın enerji performansını, gün ışığı davranışını, malzeme israfını anında ölçebiliriz. Bu, mimarın düşünme biçimini de dönüştürür. “Mimarlar işsiz kalacak mı?” sorusu da çok soruluyor. Ben tam tersini düşünüyorum. Mimarlığın alanı, aslında genişleyecek. Çünkü biz sadece bina çizen değil, yapım süreçlerini yöneten, verileri yorumlayan, karar alan insanlar olacağız.

Yapay zekâ teknik kısımları hızlandırdıkça, mimar daha fazla düşünme, analiz etme, anlam üretme alanı kazanacak. Ama şunu da unutmamak lazım: AI da tıpkı her teknoloji gibi bir dönemsel trend haline geliyor. Bir dönem “Meta-verse” için de aynı heyecan vardı, sonra söndü. Yapay zekâ ise biraz daha kalıcı olacak gibi ama yine de mesele sadece teknoloji değil — onu nasıl kullandığımız, hangi değerlerle ilişkilendirdiğimiz. Eğer bunu bir araç olarak değil, bir “ortak üretici” olarak görürsek, mimarlık çok daha ileri bir yere evrilebilir.

Biraz da İstanbul Müzesi’nden bahsedelim. Bu ses getiren projenin zorlu sürecini kısaca aktarabilir misiniz?

İstanbul Müzesi bizim için hem çok öğretici hem de dayanıklılığımızı sınanan bir proje oldu. Proje süreci boyunca yerel yönetim değişti, yöneticiler değişti, müteahhit değişti, hatta ekonomi tamamen farklı bir yöne evrildi. Ama tüm bu sürece rağmen projenin anlamını ve bütünlüğünü koruyabildiğimizi düşünüyorum. Bu da aslında tasarımın sağlam bir çekirdek fikir üzerine kurulmasından kaynaklanıyor.

Biz İstanbul Müzesi’ni sadece bir sergileme mekânı olarak değil, kentin belleğiyle bütünleşen, yaşayan bir yapı olarak

İstanbul Müzesi

“İSTANBUL MÜZESİ BİZİM İÇİN HEM ÇOK ÖĞRETİCİ HEM DE DAYANIKLILIĞIMIZI SINAYAN BİR PROJE OLDU. PROJE SÜRECİ BOYUNCA YEREL YÖNETİM DEĞİŞTİ, YÖNETİCİLER DEĞİŞTİ, MÜTEAHHİT DEĞİŞTİ, HATTA EKONOMİ TAMAMEN FARKLI BİR YÖNE EVRİLDİ. AMA TÜM BU SÜRECE RAĞMEN PROJENİN ANLAMINI VE BÜTÜNLÜĞÜNÜ KORUYABİLDİĞİMİZİ DÜŞÜNÜYORUM.”

tasarladık. Surların hemen yanında, katıdan oyulmuş bir kütle gibi yükseliyor. Bir anlamda hem arkeolojik hem çağdaş katmanlarıyla İstanbul’un kendisini temsil ediyor. Bu yüzden, yapının biçimi kadar varoluş biçimi de kente ait.

Tasarımda en baştan belirlediğimiz “kültürel süreklilik” ilkesi, tüm süreçte bizim rehberimiz oldu. Proje ilerledikçe ekonomik koşullar, malzeme seçimleri, inşa yöntemleri değişti ama o ana fikir hep sabit kaldı. Bu da bize şunu gösterdi: Eğer tasarımın özü sağlam kurulmuşsa, dış koşullar ne kadar değişirse değişsin, yapı kendi kimliğini koruyabiliyor.

Şu anda inşaat halinde ama biz o yapıya baktığımızda hâlâ ilk günkü anlamı taşıdığını hissediyoruz. Bu bizim için büyük bir mutluluk çünkü İstanbul Müzesi hem mimarlık açısından hem de kent belleği açısından geleceğe bırakılacak bir iz olacak.■

İstanbul Müzesi